

El paper del territori en l'activitat del sector financer a Catalunya (1970-1990)

Josep OLIVERAS i SAMITIER

Facultat de Filosofia i Lletres

Centres Universitaris del Camp de Tarragona

Universitat de Barcelona

El sector financer en una economia fa d'intermediari entre els prestadors i els prestataris individuals, contribueix decisivament a canalitzar l'estalvi cap a inversions concretes, multiplica l'activitat econòmica i és bàsic per a la reproducció del propi sistema. El seu poder ve donat pel fet que, a més a més de realitzar una funció mitjanera en el mercat del diner, pot crear diner a través del crèdit i orientar l'activitat econòmica a base d'exercir una forta influència sobre les empreses i els consumidors.

Les principals entitats dedicades a l'activitat financerera són els bancs i les caixes d'estalvis, encara que n'hi ha d'altres com les borses, companyies d'assegurances, companyies de cobrament i de lloguer de béns, que en aquest paper no mereixeran la nostra atenció.

L'activitat financerera es desenvolupa en l'espai geogràfic per mitjà dels punts i xarxes de negoci de les entitats financeres que mobilitzen estalvi d'unes àrees o zones per invertir-lo en unes altres. El territori, la població i les activitats econòmiques que el primer suporta són elements essencials per analitzar i comprendre la geografia financerera que és una de les parts més interessants de la geografia econòmica.

El marc espacial de l'anàlisi és Catalunya, una regió geogràfica i administrativa, que es troba econòmicament integrada a l'estat espanyol i que dintre poc temps ho serà plenament a la Comunitat Econòmica Europea. Aquesta integració suposa que els fluxos financers o de capital circulen lliurement pel territori de l'estat, són difícilment controlables, i en una bona part dels casos el poder de decisió i d'aplicació dels mateixos es troba fora de la regió, amb totes les dificultats que per a l'anàlisi aquest fet comporta.

L'anàlisi es situa temporalment entre 1970 i 1990, que és una època en què el sector financer espanyol, i per tant també l'establert a Catalunya, passa per una transformació molt important que a nivell espacial es fa visible a través del fort augment del nombre d'oficines i del canvi dels noms i dels propietaris d'unes quantes entitats financeres.

1. El sector financer a Catalunya

L'activitat financera a Catalunya després de la guerra civil va restar limitada per l'anomenat *statu quo* bancari que no permetia la creació d'entitats noves i que reforçava la posició dominant dels grans bancs espanyols que s'expansionaven a base de l'absorció d'altres bancs d'àmbit local o regional.

Francesc Cabana, que ha estudiat l'anterior procés, assenyalava la desaparició per absorció, entre 1939 i 1969, de 34 entitats bancàries catalanes, 32 de les quals eren de capital de la regió, i tres bancs catalans més perden la independència en passar a ser propietat d'altres entitats que passaran a exercir-ne el control (F. CABANA, 1972).

Malgrat la impossibilitat de crear noves entitats bancàries, és en aquesta època quan s'origina alguna de les empreses financeres catalanes que tindrà un desenvolupament més espectacular en una etapa posterior. La condició de banquer només quedava possibilitada per mitjà de la compra de les accions d'alguna petita entitat, i això es realitzarà en els casos de bancs com l'Atlántico, Condal i la Banca Catalana.

Pel que fa a les caixes d'estalvi, la situació fou d'una certa letargia, la Caixa de Pensions perdé la seva secció d'assegurances socials i l'expansió territorial quedà limitada a l'àmbit d'actuació de cada caixa, mentre incrementaven la seva importància les caixes provincials dependents de les Diputacions (J. NADAL i C. SUDRIA, 1981).

La reforma bancària de 1962 permeté l'especialització dels bancs en industrials o comercials, així com la creació de noves entitats. Amparant-se en aquesta llei i en el decret posterior que la desenvolupava es crearen a Catalunya, abans del 1970, noves entitats bancàries, fonamentalment industrials, com la Unión Industrial Bancaria vinculada al Banco Atlántico, el Banco Industrial de Cataluña lligat a Banca Catalana, i el Banco Catalán de Desarrollo vinculat al Banco de Madrid.

En el punt inicial de la nostra anàlisi, a 31 de desembre de l'any 1970, els dipòsits dels clients en els bancs i caixes establerts a Catalunya assolien els 403.641 milions de pessetes, un 23,7% dels diners dipositats a tot l'estat, i del total de dipòsits o passiu un 57,9% era administrat pels bancs i el 42,1% que restava, per les caixes d'estalvi, composició que en el conjunt de l'estat era molt més favorable als bancs, ja que depassava el 70% dels dipòsits.

L'anterior distribució més favorable als bancs que a les caixes, però amb una diferència notable entre Catalunya i tot l'estat, era deguda al major desenvolupament que les caixes havien tingut a Catalunya per a la captació de l'estalvi popular. En els anys següents s'anirà incrementant la quota dels dipòsits de les entitats bancàries establertes a Catalunya, que l'any 1974 arribarien a sumar el 60,2% dels dipòsits, per començar a davallar tot seguit com a conseqüència primer de la crisi econòmica i després de la pròpia crisi bancària

empresa per la primera i seguida per una nova política de captació de dipòsits per part de les caixes. Així, l'any 1980 la proporció era del 58,2% a favor dels bancs, el 1988 el percentatge en mans dels bancs era del 48,6%, i a 30 de setembre del 1990 s'havia baixat al 41,2%, percentatge força anòmal i que pot estar relacionat amb la pèrdua de poder financer dels bancs catalans, conjuntament amb moviments de tresoreria al si de grups bancaris, i al transvasament de dipòsits cap a passius no regionalitzats.

Si s'analiza l'evolució dels dipòsits dels clients de bancs i caixes establerts a Catalunya al llarg de tot el període 1970-1990, el creixement dels mateixos és molt elevat en passar de 403.641 milions de ptes. el primer any a 7.665.200 milions a 30 de setembre de l'últim any (22,4% dels dipòsits de tot l'estat), amb un augment de l'ordre del 1.799%, degut en bona part a la mateixa inflació. Si ara s'estudia l'evolució dels dipòsits anuals segons el valor que tenia la pesseta l'any 1970, respecte els valors dels anys posteriors, aleshores l'augment dels dipòsits és del 85,5% fins al 31 de desembre de 1989. En aquesta sèrie deflacionada, pot comprovar-se com els dipòsits augmenten en valor real fins a l'any 1976 i davallen de forma especial entre 1979 i 1986, per tenir un fort creixement en els últims anys.

A Catalunya actuaven l'any 1970, 52 bancs, distribuïts en 30 de caràcter nacional (estesos per vàries regions), 4 de regionals, 15 de locals i 3 d'estrangers. Dels anteriors bancs 19 tenien la seu social a la regió, xifra que en anys anteriors havia estat molt més alta (31 bancs el 1950 i 23 el 1960). Aquell mateix any, el 1970, el Banco Industrial de Barcelona havia estat absorbit pel Banco de Santander i el Crédito y Docks pel Banco Central, entitat que havia crescut les seves oficines de Catalunya amb l'absorció del Banco de Aragón. En total, els bancs domiciliats a Catalunya controlaven només un 6,2% dels dipòsits de tota la banca espanyola, i els cinc més grans concentraven gairebé el 70% del capital dels dinou.

Els bancs domiciliats a Catalunya eren majoritàriament de capital català, encara que en algun d'ells hi havia participacions accionàries de fora de Catalunya, com en el cas del Catalán de Desarrollo estretament vinculat amb el Banco de Madrid, el Comercial Transatlántico on hi havia capital alemany, i en petites participacions en els bancs Garriga Nogués i Atlántico. Els bancs de Valls i el Mercantil de Tarragona estaven ja controlats pel Banco Hispano Americano i comptaven amb consellers comuns. Finalment, Unión Industrial Bancaria era el banc industrial del Banco Atlántico, i Banca Catalana controlava el Banco Industrial de Cataluña i el de Expansión Comercial, a més a més de tenir ja participacions al banc Mercantil de Manresa i al banc de la Propiedad y Comercio, futur banc de Barcelona.

El nombre d'oficines bancàries establertes a Catalunya era de 661, de les quals 134 pertanyien als bancs domiciliats a la regió i que eren els que figuren en el quadre 1. El domicili social de la majoria d'aquests últims bancs, o sigui la seu central, és a Barcelona, i alguns dels bancs que no li tenien desapareixerien o serien absorbits en els anys posteriors. Si aquesta relació s'hagués efectuat per a l'any 1950 es comprovaria l'existència de nombrosos petits bancs domiciliats fora de la capital regional i que en bastants casos realitzaven un paper gens menyspreable dins els seus àmbits locals o comarcals.

Quadre 1
Relació dels bancs amb seu social a Catalunya el 31-12-1970
(Els dipòsits són en milions de ptes.)

Raó social	Seu social	Dipòsits creditors
Atlántico	Barcelona	16.222
Comercial Transatlántico	id.	12.433
Catalana	id.	9.543
Sabadell	Sabadell	7.458
Unión Industrial Bancaria	Barcelona	6.749
Condal	id.	4.214
Industrial Cataluña	id.	4.024
Propiedad y Comercio	id.	2.533
Catalán Desarrollo	id.	2.135
Garriga Nogués	id.	1.934
Jover	id.	1.848
Riva García	id.	1.715
Mas Sardà	id.	955
Sindicato Banqueros	id.	873
Expansión Comercial	St. Adrià de Besòs	812
Mercantil de Manresa	Manresa	666
Mercantil de Tarragona	Tarragona	570
Carrera	Ribes de Freser	418
Valls	Valls	248
Total		75.350

Font: C.S.B., *Anuario Estadístico de la Banca Española*

El nombre de caixes d'estalvis amb seu social a Catalunya era l'any 1970 de 13, amb un volum de dipòsits de 169.731 milions de ptes. i un 31,5% dels dipòsits de les caixes espanyoles. En relació als anys anteriors, el creixement dels dipòsits de les caixes catalanes era inferior al del conjunt espanyol, conseqüència encara de la manca de política comercial de les mateixes i de la competència dels bancs catalans que començaven a entrar en el segment de l'estalvi popular a base de la domiciliació de rebuts i nòmines.

A 31 de desembre de 1974, que és el primer any que comptem amb estadístiques completes sobre les caixes catalanes, el seu volum de dipòsits era de 386.328 milions de ptes., superior al dels dipòsits situats a Catalunya ja que la Caixa de Pensions actuava també a les Illes. El nombre d'oficines que hi havia a Catalunya era de 849, inferior al nombre d'oficines bancàries que pujava ja 994 en aquell mateix any, i no hi havia cap oficina d'una caixa d'estalvis que tingués la seu social fora de la regió, perquè la normativa vigent no ho permetia. El cas de l'expansió de la Caixa de Pensions per Mallorca i Eivissa era excepcional i s'havia realitzat bàsicament entre els anys 1930 i 1935.

Quadre 2
Relació de les caixes amb seu social a Catalunya el 31-12-1974
(Els dipòsits són en milions de ptes.)

Raó social	Seu social	Dipòsits creditors
C. de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Cataluña y Baleares	Barcelona	191.610
C.A. y Monte de Piedad de Barcelona	Barcelona	66.830
C.A. Provincial de la Diputación	Barcelona	47.209
C.A. de Sabadell	Barcelona	15.747
C.A. del Penedès	Vilafranca del Penedès	13.169
C.A. Provincial de Tarragona	Tarragona	8.723
C. de Ahorros de Manresa	Manresa	8.673
C.A. de la Diputación	Girona	7.526
C. de Ahorros Layetana	Mataró	7.428
C. de Ahorros de Terrassa	Terrassa	7.341
C.A. de la Sagrada Familia	Barcelona	7.213
C.A. Comarcal de Manlleu	Manlleu	3.162
C.A. y M. de Piedad de Lérida	Lleida	1.697
Total		386.328

Font: C.E.C.A., Balances de las Cajas de Ahorros

En el cas de les caixes cal remarcar la forta concentració dels dipòsits en les primeres entitats. La Caixa de Pensions sumava un 49,6% dels dipòsits de les caixes catalanes i les tres primeres (Pensions, Mont de Pietat y de Catalunya) concentraven el 79% dels estalvis dipositats per la clientela. A principis dels setanta, la política financera de les caixes catalanes era molt tradicional i poc adaptada a les necessitats del mercat, com ho demostrava l'elevada inversió en fons públics, en detriment del crèdit a empreses i particulars i de la inversió en valors industrials.

Al llarg dels anys setanta, el nombre de bancs i d'oficines establerts a Catalunya anà augmentant i els bancs amb majoria d'accions en mans de persones del país experimentaven increments dels seus dipòsits superior a la mitjana de la banca espanyola. La participació d'aquests bancs en el total dels dipòsits de passiu de la banca espanyola, que l'any 1960 no arribava el 4% del total, l'any 1978 era ja d'un 10,6%. En aquella data els bancs amb seu social a Catalunya eren 25 i dels 109 bancs establerts a l'estat, 80 operaven a Catalunya.

Un fet remarcable de la dècada dels setanta va ser l'aprovació pel govern l'agost del 1974, d'un conjunt de mesures sobre el sistema financer, i especialment el bancari, que van suposar alteracions notables en la seva organització i canvis profunds en l'estructura del sector. Les noves disposicions afavorien la competència entre les entitats bancàries i desdibuixaven l'especialització entre bancs comercials i industrials, ja que en realitat aquests

últims havien esdevingut simples apèndixs dels primers. La legislació contemplava la creació de nous bancs, la llibertat d'obertura d'oficines per bancs i caixes que possibilitava l'expansió territorial i una major llibertat en la fixació per cada entitat dels tipus d'interès.

Entre 1970 i 1979, es fundaren a Catalunya els bancs Industrial del Mediterráneo; el d'Euro-pa; l'Exbank o Banco de Expansión Industrial, que era l'entitat industrial vinculada a la banca Mas Sardà; Banc Industrial dels Pirineus amb seu a Girona, i el banc de la Pequeña y Mediana Empresa. Els bancs de Crédito Corporativo (vinculat al Banesto) i el Banco de Huesca establiren també la seu social a Barcelona, mentre que desapareixien el banc d'Expansión Comercial (integrat a Banca Catalana) i el banc de Valls, convertit en el banc industrial de l'Hispano Americano, amb seu a Madrid. Tres bancs més canviaren de nom, la banca Carrera és convertí en Banco de Gerona, el de la Propiedad y Comercio en Banco de Barcelona, i l'antiga banca Riva y García en Banco Comercial de Cataluña, controlat pel grup Ruíz Mateos.

La crisi econòmica relacionada amb la puja del preu del petroli s'ajuntà als propis problemes de l'economia del país i als canvis en les estructures polítiques, i els seus efectes es feren sentir a la banca a partir de l'any 1977, la qual cosa produí que unes quantes entitats experimentessin canvis importants en la seva propietat.

Entre 1977 i 1979, el Banco Español de Crédito es féu amb el control del Banco Catalán de Desarrollo, el Garriga Nogués i el de Crédito Corporativo; el grup Rumasa es quedà amb participacions del Atlántico i es féu amb el control total del Banco Condal y del Comercial de Cataluña. La banca Jover passà a l'òrbita del Banco de Santander, el Banco de Huesca al Banco de Bilbao i el Banco Industrial del Mediterráneo va ser adquirit per Banca Catalana. La crisi afectà també a dues caixes, i l'any 1979 desapareixien la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Lérida absorbida per la Caixa de Pensions, i la caixa de la Sagrada Família integrada a la del Mont de Pietat de Barcelona. El resultat d'aquest primer embat de la crisi econòmica va ser una pèrdua del pes financer a Catalunya en el sector bancari i el creixement dels problemes en algunes de les entitats que quedaven.

A la dècada dels vuitanta la crisi va gairebé enfonsar el sistema bancari autòcton amb l'excepció notable del Banc de Sabadell, que s'havia mantingut dintre de la més estricta ortodòxia de banc comercial.

Els bancs que causen baixa a Catalunya són: el Mercantil de Manresa que va ser absorbit per Banca Catalana, el Crédito Corporativo convertit pel BANESTO en Banco de las Islas Canarias, el Banco de los Pirineos que fa fallida, el Banco de Huesca en mans del Banco de Bilbao que va traslladar la seva seu social a Zaragoza, el Banco Comercial de Catalunya desapareixerà amb l'afer Rumasa, el Banco de Gerona va passar a la Banca March i després donarà origen al Natwest-March amb seu a Madrid, la banca Garriga Nogués va ser absorbida pel Banco Catalán de Crédito del grup Banesto, el Banco Unión va ser absorbit pel Banco Urquijo i aquest per l'Hispano Americano, i la Banca Mas Sardà que va ser integrada al Banco de Bilbao, i després de la fusió Bilbao-Vizcaya la seva xarxa d'oficines se sumará a la de la Banca Catalana. Alta i baixa en el seu domicili social a Catalunya fou el Banco de Préstamo y Ahorro (Ahorrobank) vinculat al Banco de Vizcaya i que es convertirà en el Banco de Crédito Canario.

Pel mes de juny de 1982 esclatarà la crisi del grup bancari de Banca Catalana, que era considerat el símbol de la nova banca autòctona. Després de diferents vicissituds, la crisi quedaria finalment tancada el maig de l'any següent amb la total desvalorització de les seves accions i la integració dels seus bancs en el Banco de Vizcaya. La crisi havia estat precedida per la de la Banca Mas Sardà i seguida per la del grup Rumasa que afectaria a tres bancs regionals. Cal assenyalar aquí que dels 108 bancs espanyols establerts l'any 1978, la crisi n'afectà 56, i que les causes varien d'una entitat a una altra, però en general cal relacionar-les tant amb la situació econòmica com amb la peculiar administració empresa pels directius de les entitats, tal com ha remarcat el professor Cuervo (A. CUERVO, 1988).

Al final de l'etapa, l'any 1989, i un cop estabilitzada l'estructura financera de la crisi anterior, apareixen tres noves entitats bancàries amb seu a Catalunya, Sabadell Multibanca vinculada al Banc de Sabadell i destinada a la realització de negocis financers, el Banco de Finanzas e Inversiones y la Banca Euro-Hipotecaria.

El nombre de les caixes catalanes confederades resta inalterable fins l'any 1990 en què les caixes de Pensions i del Mont de Pietat es fusionaren per formar la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, «la Caixa», que es converteix en la primera entitat financera de l'estat per la xifra de dipòsits. La crisi financera afectarà, no obstant, a petites caixes no confederades, com el cas de les caixes rurals, algunes de les quals seran absorbides per altres entitats com Caja Madrid que es quedà la xarxa de la Caixa Rural de Reus, o la Caixa Rural Provincial de Barcelona que va ser absorbida per la del Mont de Pietat de Barcelona.

A 31 de desembre del 1989, els dipòsits de les entitats financeres amb oficines obertes a Catalunya sumaven 7.130,8 milers de milions de ptes., i els crèdits als sectors públics i privat efectuats també a Catalunya ascendien a 5.024 milers de milions de ptes., quantitats que eren el 22,3% dels dipòsits i el 18,8% dels crèdits de tot Espanya.

Dels 145 bancs que hi havia a Espanya, inclosos els estrangers, 88 actuaven a Catalunya i el nombre total d'oficines que hi havia a la regió era de 3.053, un 18,4% de les oficines de tot l'estat. El nombre d'oficines de les caixes confederades era de 3.446, un 26,2% de les establertes a Espanya, comptant-hi tant les caixes catalanes com les d'altres regions, que des de l'any 1981 s'anirien instal·lant a Catalunya.

En el quadre 3 es detallen els bancs i caixes que tenen la seu social a Catalunya i el seu volum de creditors a 31-12-1989, que si es compara amb els quadres 1 i 2 permetrà observar alguns dels canvis experimentats per les entitats financeres catalanes exposats anteriorment. Pel que fa a la població on hi ha la seu social i els serveis centrals, només el Banc de Sabadell, Sabadell Multibanca i el Mercantil de Tarragona, entre els bancs, la mantenen fora de Barcelona, mentre que per les caixes els domicilis socials continuen estant en els llocs tradicionals.

Quadre 3
Entitats financeres (bancs i caixes confederades) amb domicili social a Catalunya (1989)

Bancs i Caixes	Creditors en milions de ptes.
Comercial Transatlántico	172.303
Català de Crèdit	101.773
Atlántico	593.685
Expansión Industrial	12.607
Pequeña y Mediana Empresa	66.693
Banca Catalana	465.073
Industrial de Cataluña	25.951
Industrial del Mediterráneo	111.091
Barcelona	494
Sabadell	637.199
Sabadell Multibanca	4.549
Condal	6
Mercantil Tarragona	9.031
Sindicato Banqueros	51.235
Jover	73.415
Europa	50.883
Finanzas e Inversiones	1.943
Banca Euro-Hipotecaria	2.947
Subtotal bancs	2.380.878
Caixa de Pensions per a la Velleja	2.901.476
Caixa d'E. i M.P. de Barcelona	1.104.704
Caixa d'Estalvis de Catalunya	734.196
Caixa d'Estalvis del Penedès	250.374
Caixa d'Estalvis de Sabadell	175.734
C. E. Provincial de Tarragona	171.881
C. E. de Terrassa	126.232
C. E. Provincial de Girona	109.794
C. d'Estalvis Laietana	101.936
C. d'Estalvis de Manresa	93.326
C. d'Estalvis de Manlleu	46.675
Subtotal caixes	5.816.328
Total	8.203.118

Font: CSB, *Balances y Estadísticas...*; CECA, *Balances de las C.A.*

A nivell econòmic, entre 1970 i 1990, el sector financer català ha perdut pes dins el conjunt estatal, com ho demostra que l'any 1971 el V.A.B. del sector a la regió, incloses les assegurances, era el 23,6% del V.A.B. del sector a Espanya, mentre que el 1987 aquest percentatge havia baixat al 19,7%. Dins l'economia regional el V.A.B. del sector és un 6,7% i el nombre de persones ocupades va augmentar ràpidament en els anys setanta de

41.457, l'any 1971 a 63.515 el 1979, per reduir-se a partir de 1983, i assolir el 1987 els 65.561 ocupats. El paper de la banca autòctona va quedar notablement afeblit després del 1982-83 i les caixes catalanes es troben a la recerca del seu futur en el mercat únic europeu, mentre que, en general, continuen dedicant-se especialment als particulars i a les petites empreses i mantenen un percentatge de fons públics superior al del conjunt de les caixes espanyoles.

2. El desenvolupament de la xarxa financer

El dipòsits i les inversions que efectua cada entitat financer (el passiu i l'actiu) estan molt relacionats amb les oficines que cada entitat posseeix. Cada oficina té una àrea espacial, més o menys delimitada d'actuació, en la qual el seu personal intenta captar dipòsits a base de pagar un interès i deixar crèdits i préstecs que permetin al banc o caixa fer front a les seves despeses i obtenir un benefici. Cada oficina, anomenades sucursals, i agències quan depenen d'una oficina urbana, és un punt de negoci, i per tant, com més punts de negoci hi hagi, més elevat pot ser el volum de benefici de l'entitat financer, fins arribar a un cert límit donat per les possibilitats econòmiques de la plaça i pel nivell de competència establert.

Els bancs i caixes s'expansionen per l'espai a base d'obrir noves oficines que permetin augmentar el negoci i el poder financer de l'entitat. Si en una oficina hi ha excés de dipòsits en relació a l'inversió, aquests es redistribueixen per mitjà dels serveis centrals de l'entitat cap a d'altres oficines on hi hagi una capacitat inversora molt més alta, d'aquesta forma l'espai financer esta creuat per un conjunt de fluxos de diner comptable que es fa operatiu en els punts de destinació del mateix, en funció de l'oferta i demanda que hi hagi de capital.

El procés d'expansió i formació de les xarxes financeres depèn de diversos factors, com són: a) La normativa d'expansió promulgada pel govern i pel banc central, el Banco de España. b) La situació financer de cada una de les entitats. c) L'estratègia geogràfica de les entitats. d) La conjuntura econòmica. e) L'estat de les comunicacions (carreteres, línies de teleprocés...).

A Espanya, des de l'any 1963, l'obertura d'oficines bancàries dels bancs comercials esta regulada pels plans d'expansió que controlava el Banco de España. Els principis que havien d'inspirar l'elaboració dels plans eren la millora del servei bancari espanyol, afavorir una major competència i estimular el desenvolupament de la banca regional i local. El banc central confeccionava la llista de poblacions on podien instal·lar-s'hi noves oficines, i els bancs havien de sol·licitar la seva ubicació a les poblacions disponibles d'acord amb la seva capacitat d'expansió. Aquesta capacitat era la suma dels seus recursos propis i aliens menys la capacitat consumida per la xarxa ja existent, calculada amb la importància demogràfica de la població i segons fos una sucursal o bé una agència urbana.

Els bancs locals i regionals tenien preferència en l'adjudicació de les places de la seva zona d'actuació quan la seva sol·licitud concorria amb la d'un banc de categoria superior i se'ls concedia una reducció en la capacitat d'expansió consumida, amb la qual cosa tenien més capacitat d'expansió, mentre que la gran banca veia limitada la seva expansió per mitjà d'uns coeficients reductors.

La tria de les poblacions on podien instal·lar-se noves oficines la realitzava el Banco de España d'acord amb les següents raons: a) Manca total de servei bancari en relació a la importància demogràfica de la població. b) Insuficiència del servei existent, en relació a la riquesa, població i activitat econòmica del municipi i la seva comarca. c) Insuficiència del servei existent, en relació als plans o programes de desenvolupament econòmic del municipi i la seva comarca, o de les necessitats específiques d'aquesta. d) Conveniència d'una més gran competència bancària a la població.

La capacitat consumida en l'expansió oscil·lava entre un primer grup per poblacions de més d'un milió d'habitants que consumien per cada sucursal 400 milions de ptes., fins a un vuitè grup per poblacions de deu mil i menys habitants que consumien 32 milions de ptes. El cost en capacitat d'una agència urbana oscil·lava entre els 100 i els 20 milions de ptes.

L'anterior normativa afavoria els bancs locals i regionals, que incrementaven la seva quota de mercat a costa dels bancs nacionals, els quals basant-se en els plantejaments de la lliure competència i en la reducció dels costos bancaris que significava l'actuar a través de grans xarxes de punts de negoci, van aconseguir que l'any 1971 s'iniciés una política de lliure instal·lació d'oficines, a base de deixar que un 80% de la capacitat anual d'expansió de cada banc quedés al marge de les llistes de poblacions contingudes en el pla. A efectes de l'expansió Catalunya i les Illes s'integraven en una única regió bancària, la qual cosa possibilitava als bancs regionals catalans la seva implantació a les Balears i Pitiüses.

L'any 1974 va aparèixer un nou decret que modificava la normativa d'expansió bancària amb nous criteris de flexibilitat i llibertat. Ara, tant els bancs comercials com els industrials podien obrir lliurement noves oficines, en qualsevol moment i lloc del territori espanyol, sempre que tinguessin suficient capacitat d'expansió i ho comunicuessin al banc central. La capacitat d'expansió disponible només vindria determinada per la diferència entre els recursos propis i la capacitat ja consumida. Ara les poblacions de més d'un milió d'habitants consumien 150 milions de ptes. i les del grup vuitè 8 milions, tant si l'oficina era una sucursal com una agència urbana. El decret permetia també la cessió i el traspàs d'oficines entre entitats, i per evitar un excessiu i immediat augment del nombre d'oficines s'establí pel primer i segon any de vigència de la nova norma un augment del 200 i del 100% respectivament del cost de les sucursals i agències.

La por a un canvi de normativa, com a conseqüència de la inestabilitat política del moment i de què es tornés a una limitació planificada de les noves obertures, va fer que la majoria de bancs es llencessin a una carrera d'inauguració de noves oficines, especialment alguns industrials que disposaven d'un gran potencial d'expansió, de tal manera que l'any 1975 es van obrir a Espanya més oficines que en els vuit anys anteriors. Aquest fet obligà a que, l'any 1976, s'augmentés el cost de la capacitat d'obertura d'oficines, des de 375 milions per les places del primer grup a 20 milions per les del vuitè.

Pel que fa a les caixes confederades, els seus plans d'expansió eren semblants als de la banca. A partir de 1964 l'Institut de Crédito de las Cajas de Ahorros i des de 1971 el Banc de Espanya, presentaven a Hisenda la llista de les poblacions aptes per a l'establiment de noves oficines. Aprovats els plans, les caixes havien de sol·licitar les poblacions on volien establir-se d'acord també amb els seus recursos. La prioritat en l'obertura d'una

oficina en una població la tenia la caixa d'àmbit comarcal on aquella població estigués situada, després tenien preferència les caixes provincials en la província respectiva i finalment les caixes regionals.

L'any 1975 una nova ordre del Ministeri d'Hisenda deixava llibertat d'obertura d'oficines dins cada província on les caixes tinguessin la seu social i la possibilitat d'obrir oficines en altres províncies sempre que fos en poblacions on una caixa ja hi estigués implantada. L'any 1979 es liberalitza l'expansió lliure de les caixes dins la seva regió i es permet, amb la deguda autorització de les autoritats monetàries, l'obertura d'oficines en altres localitats de fora de la regió. Finalment un Reial Decret del desembre de l'any 1988 estableix la plena llibertat d'expansió territorial de les caixes, que suposava la possibilitat d'obrir oficines a qualsevol localitat i regió de l'estat.

En el quadre 4 es mostra l'evolució del nombre d'oficines de bancs i caixes confederades a Catalunya. En ell pot comprovar-se com el ritme anual del creixement de les oficines financeres és més fort a Catalunya que en el conjunt de l'estat. Pel que fa a la banca el salt més espectacular es produeix l'any 1975 amb uns augments del 50,7% de les sucursals i agències a Catalunya i un 34,4% a Espanya. El creixement és superior a 10 punts anuals en els anys 1972 i 1973 a Catalunya, i del 1975 al 1983 tant a la regió com al conjunt estatal, per alentir bruscament el creixement a partir del 1984 i 1985 i començar a reduir el nombre d'oficines l'any següent com a conseqüència de la crisi bancària i dels obligats processos de fusions i absorcions. L'augment de les oficines de les caixes és també més fort a Catalunya que a tot Espanya, és un creixement que es produeix amb un cert retard respecte a l'efectuat per la banca i assoleix les cotes més altes a Catalunya l'any 1987 i per tot l'estat l'any 1989, mentre que l'any següent en què les dades son fins al mes de setembre sembla que ja es produeix un alentiment en l'obertura d'oficines.

Quadre 4
Evolució del nombre d'oficines de bancs i caixes confederades
a Catalunya i a Espanya. (Nº índex 1974=100)

Anys	Oficines bancàries				Oficines de les caixes			
	Cat.	Nº	Esp.	Nº	Cat.	Nº	Esp.	Nº
1970	661	66,5	4.291	76,2	—	—	5.074	83,2
1971	694	69,8	4.437	78,8	—	—	5.278	86,6
1972	829	125,4	4.898	87,0	—	—	5.489	90,0
1973	953	144,2	5.437	96,6	—	—	5.663	92,9
1974	994	100,0	5.628	100,0	849	100,0	6.098	100,0
1975	1.498	150,7	7.569	134,4	932	109,7	6.363	104,3
1976	1.888	189,9	9.093	161,6	1.158	136,4	6.940	113,8
1977	2.118	213,1	10.205	181,3	1.257	148,0	7.206	118,2
1978	2.292	230,6	11.095	197,1	1.362	160,4	7.502	123,0
1979	2.525	254,0	12.235	217,4	1.503	177,0	7.809	128,1
1980	2.655	267,1	13.223	234,9	1.724	203,1	8.290	135,9
1981	2.802	281,9	14.290	253,9	1.949	229,6	8.900	145,9

Anys	Oficines bancàries				Oficines de les caixes			
	Cat.	Nº	Esp.	Nº	Cat.	Nº	Esp.	Nº
1982	2.934	295,2	15.374	273,2	2.129	250,8	9.571	156,9
1983	3.034	305,2	16.046	285,1	2.363	278,3	10.065	165,1
1984	3.115	313,4	16.399	291,4	2.502	294,7	10.440	171,2
1985	3.121	314,0	16.568	294,4	2.667	314,1	10.797	177,1
1986	3.059	307,7	16.518	293,5	2.777	327,1	11.061	181,4
1987	3.064	308,2	16.498	293,1	3.073	361,9	11.754	192,8
1988	3.094	311,3	16.691	296,6	3.242	381,9	12.252	200,9
1989	3.053	307,1	16.623	295,3	3.446	405,9	13.168	215,9
1990	3.089	467,3	16.879	299,9	3.525	415,2	13.528	221,8

Font: CSB, *Anuario Estadístico...*; B. de España, *Boletín Estadístico*

El nombre d'oficines entre bancs i caixes confederades que era de 6.617, a 30 de setembre de 1990, seria encara més elevat si es comptessin les de la Caja Postal de Ahorros, Cooperatives de Crèdit (fonamentalment caixes rurals) i entitats oficials de crèdit inclòs el Banco de España, que sumaven 292 oficines més. L'elevat nombre d'oficines existent a Catalunya implica que ja s'ha arribat a un nivell de saturació del servei, raó per la qual aquestes es comencen a reduir. Aquest fet queda demostrat amb una densitat d'oficines per cada 10.000 habitants de 10,5 l'any 1986, mentre que a Espanya era del 8,5; al Regne Unit del 3,8; a Itàlia del 2,4; a França del 4,6, i a Alemanya del 7,3. Contràriament, els dipòsits per oficina eren els més baixos en comparació amb els territoris anteriors (A. LLADÓ, Mª A. GRÀCIA...; 1989).

L'any 1974 una oficina d'un banc o caixa a Catalunya tenia de mitjana uns dipòsits de 493,1 milions de pessetes i al cap de quinze anys era de 1.097,2 milions, però si s'utilitza una sèrie deflacionada dels dipòsits, segons el valor real de la pesseta l'any 1970, aleshores el passiu per oficina passa dels 326,4 milions el primer any a 115,2 milions l'últim i l'any 1985 la mitjana de dipòsits per oficina és només de 90,9 milions. Dades que fan pensar en la baixa rendibilitat de moltes d'elles.

Si la xarxa del sistema bancari català està ja saturada, això ha estat fruit d'un conjunt de decisions preses des de les direccions de les respectives entitats en funció d'uns objectius i seguint una estratègia geogràfica per formar la seva xarxa operativa. Aquesta estratègia implica assolir una important quota del mercat financer per mitjà d'una sèrie de punts de venda amb els corresponents nusos de tràfec financer i de presa de decisions.

La teoria geogràfica de la difusió podria ser pràcticament aplicada a l'expansió de les xarxes financeres a partir de la seu social o punt inicial de l'activitat d'un banc o caixa. La difusió pot realitzar-se en taca d'oli, seguint les comunicacions en circumval·lació, o bé en forma radial. Poden cobrir-se poblacions i àrees més allunyades de la seu central perquè la importància de les places ho aconsellen i cobrir després les zones intermèdies, avançar per unes rutes més que no pas per unes altres, etc. A tots els serveis centrals de les entitats financeres hi ha mapes vius on per mitjà d'indicadors de colors s'hi assenyala l'expansió de la xarxa, les zones en què aquesta està dividida i els nusos jeràrquics de

l'organització. La geografia també serveix per al món financer, a més a més de ser una arma per a la guerra.

En realitat la formació d'una xarxa financera guarda una forta relació amb la jerarquia de cada població, amb la categoria del lloc central. En aquest sentit la difusió de l'activitat financera es realitzaria de forma normal per graus jeràrquics de les poblacions, tal com mostrava Brian Berry per a determinats equipaments comercials a Estats Units.

Aquest model, a Espanya i per un banc amb origen i seu social a Madrid, seria el d'avançar cap a diferents capitals regionals, des dels centres regionals iniciar xarxes provincials, i des de les capitals provincials xarxes cap als principals centres de mercat. Per un banc amb seu social a Catalunya o per una caixa d'estalvis el model d'expansió no és igual, fins i tot si deixem de banda les imposicions restrictives dels plans d'expansió anteriors als anys 1974-75. Una primera diferència significativa en la formació de les xarxes seria, per tant, entre bancs i caixes, i segons que aquestes entitats fossin d'àmbit estatal, regional o provincial-comarcal.

Una primera qüestió pot ser la d'examinar la grandària de les poblacions on una entitat s'ha instal·lat. En el quadre 5 figuren els percentatges de les oficines de les entitats bancàries que tenen més sucursals a Catalunya, classificades segons la població dels municipis on aquestes entitats actuen. Tots els bancs del quadre operen a totes les poblacions de més de 50.000 habitants, a gairebé la major part de les poblacions de 10 a 50.000 habitants i es reparteixen entre les poblacions de menys de 10.000 habitants, especialment entre les de major població dins d'aquesta categoria. L'Hispanamer, el Bilbao-Vizcaya, el Central i el Santander tenen els percentatges més alts de la xarxa en oficines a la ciutat de Barcelona, mentre que el Banesto, el Banc Popular i Banca Catalana tenen els percentatges més elevats d'oficines entre poblacions de menys de 10.000 habitants. El Banc de Sabadell té en canvi el percentatge més alt d'oficines en l'interval de 10.000 a 50.000 habitants. En una segona posició quant als percentatges més elevats, l'Hispanamer, el Bilbao-Vizcaya, el Santander i el Popular són forts a les poblacions de 10.000 a 50.000, i en canvi Catalana i el Sabadell ho fan a Barcelona.

Quadre 5
Percentatges de les oficines de les principals xarxes bancàries
que operen a Catalunya segons la població (1989)

Bancs	(milers d'habitants)					Total oficines
	-10	10-50	50-100	100-500	+500	
Hispano	16,0	25,6	8,2	12,3	37,9	219
Banesto	37,8	22,6	5,7	10,1	23,7	296
B.B.V.	21,2	25,2	7,7	15,0	30,9	401
Central	29,7	19,7	6,3	12,9	31,4	350
Santander	8,1	22,7	7,8	14,1	47,5	198
Popular	47,3	21,5	4,7	8,2	18,4	256
Catalana	36,8	20,4	7,4	9,6	25,7	323
Sabadell	17,8	33,2	8,9	16,3	23,8	202

Font: A. SAURI, op. cit.

L'explicació de fons del quadre anterior només es pot realitzar si es coneix la història de cada entitat i la seva concepció del negoci bancari. El Banc Popular té bona part de la xarxa en poblacions petites com a conseqüència de què en els anys setanta, especialment el 1975, transformà en oficines moltes de les seves corresponsalies de cobrament de lletres situades en viles i pobles la població dels quals s'apropava als 5.000 habitants, a fi d'evitar que altres bancs ocupessin places on ells feien negoci i en previsió de què seria més difícil que s'hi instal·lés un altre banc si ja n'hi havia un. Un fet semblant és el que ha passat amb el Banesto, que a més a més, manté unes línies d'oficines que coincideixen amb els recorreguts de determinades carreteres interprovincials com la de Tarragona a Lleida, la Nacional II o l'eix del Llobregat. Quant a la Banca Catalana la seva xarxa actual d'oficines ha quedat en part condicionada per l'absorció de la xarxa del Banc Mercantil de Manresa i de la del Banc de Girona, a més a més de la seva idea de ser present a totes les capitals de comarca, malgrat que moltes d'elles no arribin als 10.000 habitants, però que pot ser interessant pel negoci bancari si des d'aquella sucursal es pot treballar amb clientela de tota la comarca.

L'anàlisi de l'evolució de la xarxa del Banc de Sabadell i de Banca Catalana ens mostra dos models totalment diferents. El primer banc inicia l'expansió situant-se en poblacions del Vallès Occidental molt properes a Sabadell i prefereix, en un primer moment, renunciar a tenir una oficina a Barcelona per poder disposar de més oficines a la pròpia comarca i a la comarca veïna del Baix Llobregat. El banc de mica en mica anirà construint una xarxa molt densa d'oficines dins el territori de l'àrea metropolitana de Barcelona, i l'expansió fora d'aquesta àrea es farà d'una forma molt selectiva i en poblacions de forta activitat industrial, comercial o turística, expansió que continuarà després, i d'una forma igualment selectiva, cap a d'altres comunitats autònomes.

L'expansió de Banca Catalana anirà condicionada per l'absorció de les xarxes d'altres bancs i pel fet de volguer estar present a totes les comarques de Catalunya com a forma demostrativa de la voluntat de ser un banc estretament vinculat a l'economia de tot el país, un banc nacional, com ho podria ser al Regne Unit el banc d'Escòcia. La xarxa resultant comporta una dispersió de sucursals molt més forta que en el primer banc i notablement densa a l'àrea metropolitana de Catalunya, l'àrea de l'antiga regió VII (Manresa) i a les comarques gironines. Les oficines se situen preferentment al llarg de les principals vies de comunicació, primer s'ocupen capitals comarcals i altres poblacions amb marcat interès econòmic, per anar després completant la xarxa amb d'altres oficines situades a les rutes que comuniquen les primeres amb la seu central de Barcelona. L'expansió a Barcelona capital i a la seva comarca es veu essencialment reforçada amb l'absorció, després de la crisi d'aquesta entitat, de les oficines de les xarxes del banc Industrial de Catalunya i de la Banca Mas Sardà.

La xarxa de les caixes ha vingut totalment condicionada pel seu àmbit tradicional d'actuació (local-comarcal, provincial, regional). «La Caixa» és present a tot Catalunya, per la idea dels seus mateixos fundadors de crear una xarxa d'estalvi popular per Catalunya i Balears, reforçada pel seu actual director general de voler estar present a totes les poblacions de més de 3.000 habitants, i especialment densificada amb la recent fusió entre la Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de Catalunya i Balears amb la Caixa del Mont de Pietat de Barcelona per formar la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona. La Caixa de Pensions a 31 de desembre del 1989 tenia a Catalunya 1.081 oficines, de les quals

420 (38,8%) a Barcelona-ciutat, i 781 (72,2%) a la província de Barcelona, percentatges que estan íntimament relacionats amb la població dels referits territoris.

Una caixa provincial com és la de Tarragona, inicia l'expansió a l'interior de la seva província, i en ser absorbida la Caixa d'Estalvis i Mont de Pietat de Lleida per la de Pensions, penetra cap a la província de Lleida, bàsicament a les comarques del Segrià i les Garrigues, i també s'expansiona en direcció a Barcelona seguint la carretera de la costa (Cunit, Vilanova i la Geltrú, St. Pere de Ribes i Sitges), a més a més de la pròpia Barcelona.

La Caixa de Catalunya, que abans es deia de la Diputació Provincial de Barcelona, iniciarà la seva expansió per Barcelona ciutat i àrea metropolitana per ocupar després altres poblacions de la província de Barcelona i iniciar seguidament una expansió per tot Catalunya, seguint un model que té certa similitud amb el de la Banca Catalana.

Les caixes petites van intentar delimitar-se àrees pròpies d'influència, i a nivells directius es van pactar uns acords sobre la localització de les noves oficines, que a partir del 1988 deixaran de complir-se. Així, la Caixa d'Estalvis de Manresa dirigeix la seva primera expansió per les comarques del Bages, l'Anoia i l'Alt Llobregat; en canvi pel Baix Llobregat arriba inicialment només fins a Abrera, ja que el Baix Llobregat serà l'àrea escollida per l'expansió de la Caixa del Penedès. Saturada l'àrea anterior, part de la qual passa per greus problemes de reindustrialització, la Caixa de Manresa escollirà el camí de Lleida seguint la Nacional II. Els acords amb la Caixa d'Estalvis de Manlleu es trencaran en establir la segona una oficina a Puig-reig i a Manresa, i la d'aquesta última ciutat una oficina a Vic.

3. Concentració i dispersió de les oficines financeres

En un altre paper sobre l'augment del nombre d'oficines bancàries a l'estat espanyol s'assenyala que la localització de les oficines financeres, orientada a les entitats importants pels corresponents serveis d'estudis i marketing, però decidides pels executius de la direcció general, s'ha realitzat tenint especial cura en conèixer sobre cada població i àrea urbana, en el cas d'una agència: a) L'àrea de mercat (llindar i abast). b) La capacitat econòmica de la població i la seva àrea d'influència. c) La competència financera dins de l'àrea (OLIVERAS SAMITIER, 1987).

El conjunt de decisions preses sobre la localització de les oficines comporta l'entrecruament de múltiples xarxes i la distribució de les oficines pel territori de forma desigual, de la mateixa manera que existeixen desigualtats en la distribució de la població, de la renda i de les activitats industrials. El quadre 6 permet examinar la distribució dels bancs i caixes per les diferents comarques catalanes i immediatament s'observa la forta concentració d'oficines al Barcelonès, un 41,1% de les bancàries, un 37,5% de les de les caixes, i un 39,2% del total d'oficines, si a aquesta comarca s'hi sumen les altres que formen la Regió I, en la divisió del 1936 (Baix Llobregat, Maresme, Vallès Occidental i Vallès Oriental), i que es correspondria amb l'àrea metropolitana de Barcelona: aleshores entre les cinc comarques s'hi concentren el 60,4% de les oficines financeres de Catalunya (vegi's el mapa corresponent).

Si les dades del quadre 6 les relacionem amb la superfície de cada comarca, s'obté que a la regió catalana li correspon 1 oficina financera cada 5,33 km², xifra que indica ja una

important proliferació de punts de venda de diner. A nivell comarcal l'àrea amb més superfície per oficina és la comarca del Pallars Sobirà amb 104,2 km², i a l'extrem oposat s'hi troba el Barcelonès amb 1 oficina per cada 6 hm². Més interessant i lògica que l'anterior índex simple, és la relació entre oficines i habitants; a base de calcular el nombre d'oficines per cada 10.000 habitants; aleshores la mitjana regional és d'11,3 oficines cada 10.000 habitants, l'any 1988.

Quadre 6
Oficines financeres a Catalunya per comarques (1988)

Comarques	Oficines bancàries	%	Oficines caixes	%	Total	%
Alt Camp	16	0,5	25	0,7	41	0,6
Alt Empordà	85	2,7	68	1,9	153	2,3
Alt Penedès	29	0,9	58	1,6	87	1,3
Alt Urgell	14	0,4	15	0,4	29	0,4
Alta Ribagorça	2	0,1	5	0,1	7	0,1
Anoia	35	1,1	66	1,8	101	1,5
Bages	76	2,4	107	3,0	183	2,7
Baix Camp	61	1,9	73	2,0	134	2,0
Baix Ebre	39	1,2	61	1,7	100	1,5
Baix Empordà	84	2,6	59	1,7	143	2,1
Baix Llobregat	183	5,7	249	7,0	432	6,4
Baix Penedès	18	0,6	36	1,0	54	0,8
Barcelonès	1.313	41,1	1.339	37,5	2.652	39,2
Berguedà	18	0,6	41	1,1	59	0,9
Cerdanya	12	0,4	14	0,4	26	0,4
Conca de Barberà	11	0,3	26	0,7	37	0,5
Garraf	25	0,8	56	1,6	81	1,2
Garrigues	8	0,3	15	0,4	23	0,3
Garrotxa	33	1,0	25	0,7	58	0,9
Gironès	80	2,5	80	2,2	160	2,4
Maresme	145	4,5	133	3,7	278	4,1
Montsià	29	0,9	42	1,2	71	1,0
Noguera	31	1,0	23	0,6	54	0,8
Osona	71	2,2	95	2,7	166	2,5
Pallars Jussà	10	0,3	11	0,3	21	0,3
Pallars Sobirà	4	0,1	9	0,3	13	0,2
Pla de l'Estany	12	0,4	12	0,3	24	0,4
Pla d'Urgell	25	0,8	20	0,6	45	0,7
Priorat	2	0,1	11	0,3	13	0,2
Ribera d'Ebre	9	0,3	25	0,7	34	0,5
Ripollès	24	0,8	27	0,8	51	0,8
Segarra	14	0,4	15	0,4	29	0,4
Segrià	114	3,6	99	2,8	213	3,1
Selva	87	2,7	64	1,8	151	2,2

Comarques	Oficines bancàries	%	Oficines caixes	%	Total	%
Solsonès	7	0,2	10	0,3	17	0,3
Tarragonès	91	2,9	120	3,4	211	3,1
Terra Alta	5	0,2	22	0,6	27	0,4
Urgell	20	0,6	26	0,7	46	0,7
Val d'Aran	9	0,3	10	0,3	19	0,3
Vallès Occidental	215	6,7	246	6,9	461	6,8
Vallès Oriental	125	3,9	136	3,8	261	3,9
Catalunya	3.191	100	3.574	100,0	6.765	100

Font: *Anuari Estadístic de Catalunya*, 1989

El nombre màxim d'oficines per cada 10.000 residents correspon a la Val d'Aran amb 31,5 oficines, conseqüència directa del baix nombre de persones empadronats en els municipis de la Val i a la importància de les activitats econòmiques relacionades amb el turisme i els esports d'hivern; casos similars són el de la Cerdanya amb 21,3 oficines, el del Pallars Sobirà amb 23,8, i el de l'Alta Ribagorça amb 19,3 oficines. En altres comarques l'elevat nombre d'oficines per habitants es deu senzillament a la baixa població: Conca de Barberà (20,2) i Terra Alta (20,1).

Les comarques amb més població són les que tenen el nombre més baix d'oficines per habitants, la qual cosa ens fa adonar que els serveis financers poden créixer encara a les grans ciutats, però que difícilment ho podran fer en comarques demogràficament estancades o recessives. Així al Vallès Occidental la ratio oficines/població és de 7,3; al Baix Llobregat de 8,2; al Maresme de 10,3, i al Barcelonès de 10,9 oficines cada 10.000 habitants.

La localització de les oficines en uns o altres municipis i comarques, veiem que en definitiva està molt relacionada amb la població i hem de suposar que també ha d'estar molt associada amb la riquesa de cada comarca, la seva renda comarcal. En el quadre 7 es comprova com hi ha una notable correspondència entre els percentatges de distribució de les oficines financeres, la població i la renda comarcal. Així el Barcelonès, amb el 39,2% de les oficines de Catalunya, concentra el 40,7% de la població i el 42,3% de la renda; per la comarca del Bages, els percentatges són respectivament del 2,7%, 2,5% i 2,4%; a la Segarra, el 0,4%, 0,3% i 0,3%, i en les altres comarques es fa també patent l'associació dels tres fenòmens.

La correlació entre oficines bancàries i renda és encara un xic més alta que entre oficines i població, si es realitza una anàlisi de regressió lineal i se cerca el coeficient de correlació de Pearson. Entre les oficines i la població el coeficient és de 0,933 i entre oficines i renda comarcal de 0,996, ambdós plenament significatius de l'associació existent. A la gràfica que acompanya el quadre (veure pàgina 267) és palesa la correspondència entre els percentatges de la renda comarcal, amb dades del 1987, i els de les oficines bancàries del 1988. Al llarg de la recta de regressió, es demostren també els desequilibris existents a Catalunya entre unes comarques amb poques oficines i poca riquesa, que són majoria, i unes altres comarques que concentren ambdós elements.

Per veure més clarament la relació entre nombre d'oficines i riquesa, seria molt útil poder disposar de les xifres dels estalvis dipositats a les entitats financeres per comarques i municipis, així com també la inversió que es realitza a cada àrea. De moment les anteriors dades són impossibles d'aconseguir i només es disposa d'una aproximació a nivell provincial que mostra com a la província de Barcelona, per l'any 1989 s'hi concentraven el 83,6% dels dipòsits contra un 81% de la inversió; a la província de Girona un 7,1% i un 7,9% respectivament; a Lleida un 3,8% i un 4%, i a Tarragona, que resulta la més beneficiada per la inversió, els percentatges són del 5,5% i del 7,1%.

Si del nivell comarcal es baixa al nivell de les unitats municipals es pot examinar quines són les places financeres més importants de Catalunya, o bé les ciutats que realment acompleixen una funció mitjancera del diner, sigui canalitzant-lo cap a l'estalvi o cap a la inversió. Per a aquesta anàlisi s'han escollit els municipis de més de 10.000 habitants, s'ha cercat el nombre d'oficines de bancs i caixes que hi havia en els anys 1982 i 1989, ordenant els municipis segons el major o menor nombre de sucursals i agències, segons el darrer dels anys esmentats, i calculat l'augment o disminució del nombre de les mateixes.

Quadre 7
Distribució en % de les oficines financeres (1988), població (1986)
i renda comarcal (1987) a les comarques de Catalunya (1988)

Comarques	% Oficines	% Població	% Renda comarcal
Alt Camp	0,6	0,6	0,5
Alt Empordà	2,3	1,4	1,5
Alt Penedès	1,3	1,1	1,1
Alt Urgell	0,4	0,3	0,3
Alta Ribagorça	0,1	0,1	0,1
Anoia	1,5	1,3	1,3
Bages	2,7	2,5	2,4
Baix Camp	2,0	2,1	2,0
Baix Ebre	1,5	1,1	1,0
Baix Empordà	2,1	1,4	1,6
Baix Llobregat	6,4	8,8	7,9
Baix Penedès	0,8	0,5	0,6
Barcelonès	39,2	40,7	42,3
Berguedà	0,9	0,7	0,6
Cerdanya	0,4	0,2	0,2
Conca de Barberà	0,5	0,3	0,3
Garraf	1,2	1,2	1,3
Garrigues	0,3	0,3	0,3
Garrotxa	0,9	0,8	0,8
Gironès	2,4	2,0	2,2
Maresme	4,1	4,5	4,6
Montsià	1,0	0,8	0,7
Noguera	0,8	0,6	0,6

Comarques	% Oficines	% Població	% Renda comarcal
Osona	2,5	1,9	1,9
Pallars Jussà	0,3	0,2	0,2
Pallars Sobirà	0,2	0,1	0,1
Pla de l'Estany	0,4	0,5	0,4
Pla d'Urgell	0,7	0,4	0,4
Priorat	0,2	0,2	0,1
Ribera d'Ebre	0,5	0,4	0,3
Ripollès	0,8	0,5	0,5
Segarra	0,4	0,3	0,3
Segrià	3,1	2,6	2,6
Selva	2,2	1,5	1,6
Solsonès	0,3	0,2	0,2
Tarragonès	3,1	2,5	2,6
Terra Alta	0,4	0,2	0,2
Urgell	0,7	0,5	0,5
Val d'Aran	0,3	0,1	0,1
Vallès Occidental	6,8	10,6	10,0
Vallès Oriental	3,9	3,8	3,8

Font: *Anuari Estadístic de Catalunya*, 1989; i CASTELLS..., op. cit.

Del quadre 8 destaca el paper financer de la capital regional, Barcelona, que concentra, l'any 1982, el 27,7% de les sucursals i agències, i que al cap de set anys el percentatge havia pujat al 32,1%, amb un augment entre els dos anys del 49,2% superior al de la mitjana de totes les poblacions de més de 10.000 habitants que era del 30,5%. Concentració d'oficines que expressada en un índex de primàcia, o sigui la relació entre les oficines de la primera ciutat i la suma de les oficines d'aquesta amb les altres tres ciutats que segueixen dona per l'any 1982, un 79,2%; i per l'any 1989, un 82,3%, la qual cosa mostra la concentració d'oficines i per tant de capital a la primera ciutat de Catalunya respecte a les ciutats que la segueixen. Si la distribució de les oficines per cada població hagués de seguir la regla rang-grandària o rank-size, aleshores la segona ciutat de Catalunya, l'Hospitalet de Llobregat hauria de tenir 1.046 oficines (1989), mentre que en realitat només en tenia 199, i Badalona 697 en comptes de les 128 existents.

Quadre 8
Distribució de les oficines financeres de Catalunya
als municipis de més de 10.000 habitants i evolució del seu nombre entre 1982 i 1989

Municipi	1982			1989			1989/1982%
	Caixes	Bancs	Total	Caixes	Bancs	Total	
Barcelona	527	875	1.402	1.053	1.039	2.092	49,2
l'Hospitalet de Llobregat	70	93	163	108	91	199	22,1
Lleida	31	65	96	61	67	128	33,3
Sabadell	44	50	94	65	57	122	29,7

Municipi	1982			1989			1989/1982%
	Caixes	Bancs	Total	Caixes	Bancs	Total	
Badalona	54	54	108	65	54	119	10,2
Terrassa	46	46	92	64	48	112	21,7
Tarragona	36	61	97	60	52	112	15,5
Girona	27	57	84	45	43	88	4,8
Mataró	32	40	72	38	42	80	11,1
Reus	28	30	58	39	31	70	20,7
Sta. Coloma de Gramenet	35	29	64	43	27	70	9,3
Manresa	28	32	60	36	34	70	16,6
Cornellà de Llobregat	29	33	62	36	29	65	4,8
Granollers	22	32	54	28	32	60	11,1
St. Boi de Llobregat	24	24	48	34	22	56	16,7
Vic	14	28	42	19	26	45	7,1
Igualada	17	20	37	26	17	43	16,2
Vilanova i la Geltrú	21	15	36	28	12	40	11,1
Tortosa	14	14	28	20	18	38	35,7
Figueres	8	22	30	17	21	38	26,7
Vila-seca-Salou	4	16	20	18	18	36	80,0
Olot	7	18	25	17	18	35	40,0
Esplugues Llobregat	11	17	28	18	18	36	28,6
Vilafranca Penedès	13	16	29	21	14	35	20,7
el Prat de Llobregat	16	14	30	22	13	35	16,7
Rubí	14	13	27	16	15	31	14,8
Gavà	10	12	22	17	12	29	31,8
Mollet del Vallès	9	18	27	15	14	29	7,4
Blanes	7	12	19	14	14	28	47,4
Lloret de Mar	4	12	16	10	18	28	75,0
Cerdanyola	12	15	27	13	13	26	-3,8
St. Feliu de Llobregat	12	11	23	14	12	26	13,0
Viladecans	13	8	21	19	7	26	23,8
St. Adrià de Besòs	10	11	21	13	12	25	19,0
Cambrils	4	8	12	11	14	25	108,3
Montcada i Reixac	10	20	30	12	12	24	-20,0
St. Cugat del Vallès	8	10	18	11	13	24	33,3
Palafrugell	4	14	18	10	14	24	33,3
Palamós	4	14	18	10	14	24	33,3
Valls	5	12	17	13	11	24	41,2
Balaguer	3	15	18	9	14	23	27,7
Barberà del Vallès	6	7	13	7	16	23	76,9
St. Joan Despí	9	13	22	9	13	22	0,0
Sitges	6	8	14	14	8	22	57,1
Martorell	7	14	21	11	11	22	4,8
Castelldefels	10	8	18	12	9	21	16,6
Banyoles	5	12	17	10	11	21	23,5
el Vendrell	6	13	19	9	12	21	10,5

Municipi	1982			1989			1989/1982%
	Caixes	Bancs	Total	Caixes	Bancs	Total	
Amposta	5	9	14	10	10	20	42,9
Salt	(amb Girona)			10	10	20	—
St. Feliu de Guíxols	6	12	18	8	12	20	11,1
Tàrrrega	4	11	15	10	10	20	33,3
Ripollet	5	11	16	8	11	19	18,8
St. Vicenç dels Horts	9	9	18	10	9	19	5,5
Manlleu	9	10	19	8	10	18	-5,3
Molins de Rei	8	12	20	9	9	18	-10,0
Premià de Mar	8	12	20	8	10	18	-10,0
Berga	6	7	13	8	9	17	30,7
Calella	4	13	17	5	12	17	0,0
Pineda	5	9	14	8	8	16	14,2
Torelló	9	8	17	9	7	16	-0,6
St. Carles de la Ràpita	6	4	10	9	7	16	60,0
Seu d'Urgell	4	11	15	6	10	16	6,7
Ripoll	5	11	16	6	9	15	-6,3
Malgrat de Mar	4	9	13	5	9	14	7,7
St. Celoni	7	10	17	7	7	14	-17,7
Arenys de Mar	4	8	12	5	8	13	8,3
Olesa de Montserrat	6	9	15	5	8	13	-13,4
Esparreguera	5	5	10	7	5	12	20,0
Canovelles	4	5	9	5	6	11	22,2
el Masnou	7	10	17	2	9	11	-35,3
la Llagosta	4	7	11	4	7	11	0,0
St. Andreu de la Barca	5	4	9	6	5	11	22,2
Caldes de Montbui	4	6	10	4	6	10	0,0
Deltebre	(amb Tortosa)			6	4	10	—
Montornès del Vallès	6	4	10	6	4	10	0,0
St. Just Desvern	4	7	11	5	5	10	-9,1
St. Pere de Ribes	5	4	9	8	2	10	11,1
Sta. Perpètua de Mogoda	7	5	12	5	5	10	-16,7
Castellar del Vallès	3	6	9	4	5	9	0,0

Font: BANCA CATALANA, *Evolució Econòmica*, 1982, 1989. Elab. pròpia.

Si per l'any 1989 considero com a places financeres importants de Catalunya aquelles que tenen un nombre d'oficines igual o superior a la mitjana de tots els municipis superiors a 10.000 habitants, aleshores aquestes serien: l'Hospitalet de Llobregat (199), Lleida (128), Sabadell (122), Badalona (119), Tàrragona (112), Terrassa (112), Girona (88), Mataró (80), Santa Coloma de Gramenet (70), Manresa (70), Reus (70) i Cornellà de Llobregat (65). D'aquestes ciutats destaquen especialment aquelles que tenen encara centres de decisió financera com Sabadell, Terrassa, Tàrragona, Girona, Manresa, o que n'havien tingut, Lleida, Mataró i Reus.

Altres places que són centres financers de certa rellevància (el seu nombre d'oficines estaria comprès entre la meitat de la mitjana i la mitjana) serien: Granollers, Esplugues de Llobregat, Igualada, el Prat de Llobregat, Rubí, St. Boi de Llobregat, Vic, Vilafranca del Penedès, Vilanova i la Geltrú, Figueres, Olot, Tortosa i Vilaseca-Salou. En conjunt una preponderància de les anomenades ciutats històriques junt amb municipis que han experimentat un important augment de població per la seva situació dins l'àrea metropolitana, i un municipi turístic últimament dividit en dos.

Si el que volem remarcar són les poblacions on en els últims anys s'han instal·lat més oficines financeres, la resposta es reparteix entre poblacions costaneres amb presència desigual del fenomen turístic (Cambrils, Vilaseca-Salou, Amposta, St. Carles de la Ràpita, Blanes, Lloret, Sitges, Palamós, Palafrugell i Gavà); poblacions de l'àrea metropolitana (Barberà del Vallès Sant Cugat del Vallès i la mateixa capital regional); i determinades ciutats històriques amb diferències notables entre les mateixes (Olot, Lleida, Tàrraga, Tortosa, Valls i Berga).

Per últim la reducció del nombre d'oficines, en la major part dels casos com a conseqüència de la fusió o absorció d'entitats, que comporta tant la reducció de locals de negoci com de personal, es produeix tant en poblacions de l'àrea metropolitana com de l'interior, i no es pot atribuir en la major part dels casos a la pèrdua de potencial econòmic de la població.

4. L'organització territorial de les xarxes financeres

La concentració d'oficines en uns llocs (centres de mercat, àrees industrials, poblacions amb fort potencial de població...) i la dispersió de les mateixes en altres llocs, moltes vegades per captar estalvi, junt amb l'augment del nombre d'oficines de cada entitat financera ha obligat a les mateixes a estructurar una organització territorial i a delimitar una divisió geogràfica que es superposa a l'organització funcional de la mateixa entitat.

D'aquesta manera es delimiten unes àrees o zones de negoci financer i s'estableix una jerarquia territorial d'oficines, de tal forma que el poder d'un director o delegat d'oficina pot ser ben diferent al d'un altre, d'acord amb la jerarquia de la plaça. Així, segons la importància que té una plaça dins d'una organització, els directores reben o perden atribucions i poden canviar de categoria laboral.

Segons Roberto Álvarez i Fernando Fernández, la regionalització i zonificació de la xarxa d'oficines d'un banc o caixa d'estalvis en una jerarquia territorial s'efectua tant per a facilitar la canalització de la informació de dalt a baix i al revés, com per homogeneïtzar l'aplicació de les ordres emanades dels serveis centrals de l'entitat, les quals són recollides en uns llibres específics (R. ÁLVAREZ, F. FERNÁNDEZ, 1985). Aquestes normes són molt rígides i estrictes, i el seu compliment és supervisat pels serveis d'inspecció de l'entitat.

La necessitat de jerarquització s'ha fet més palesa a mesura que augmentava la complexitat de les relacions entre les diferents oficines i el mateix desenvolupament de la xarxa. A mesura que les oficines no podien ser degudament ateses pels serveis centrals i s'anaven allunyant físicament d'aquests es feia necessària la creació entre la seu central del banc

(centre del poder econòmic-financer) i les oficines, uns centres intermedis dotats de poder descentralitzat de la direcció general i dels serveis centrals. Aquests centres reben ordres dels serveis centrals, les transmeten a les oficines; promouen, animen o frenen negocis; tenen facultats superiors als de l'oficina per fer determinades operacions a preus especials i fomenten la complementarietat o convergència dels òrgans de la xarxa.

Els grans bancs que operen a tot l'estat van crear des de fa temps direccions regionals, a vegades hi ha direccions provincials, i a un nivell més baix, àrees o zones de negoci, amb el corresponent cap, que en alguns casos fa també de director d'oficina. En el cas de les entitats amb una forta implantació regional, el territori es divideix solament en àrees o zones, al front de les quals hi ha els caps d'àrea o zona que actuen de delegats territorials de la direcció general i dels serveis centrals que en depenen. Aquests caps no tenen facultat per crear cap servei propi, ni tampoc per establir cap condició especial que no sigui a les normes, però les mateixes normes els atribueixen una sèrie de facultats de les quals no disposen els directors d'oficina.

Per entendre millor l'organització territorial de la banca, he escollit els casos de Banca Catalana, la Caixa de Pensions abans de la seva fusió amb el Mont de Pietat, i la Caixa Provincial de Tarragona. La primera entitat l'any 1977 va iniciar una nova estructura funcional i geogràfica descentralitzada dels serveis del banc amb la filosofia que: «faciliti les relacions amb la clientela, que incrementi l'agilitat de les operacions, una participació més àmplia en les decisions i que, alhora, no sigui obstacle per a una direcció general i uns serveis centrals amb visió del conjunt del Banc». (BANCA CATALANA, *Memòria* 1977).

Les 133 oficines de Banca Catalana es van integrar en dotze àrees diferents i en la seva creació es va tenir en compte la realitat comarcal i les seves relacions naturals, o bé la importància d'algunes oficines. Les àrees eren l'Oficina Principal de Barcelona; Agències de Barcelona, que comprenia les agències urbanes de la ciutat; Barcelona-Nord, que comprenia diferents oficines i municipis de l'àrea metropolitana en direcció cap al Vallès; Barcelona-Sud, cap al Baix Llobregat; Balears; Empordà; Intercomarcal de Tarragona; Intercomarcal de Lleida; Intercomarcal de Girona; Madrid; Capitals, que comprenia diferents capitals de província de fora de Catalunya; i Reguladora, que s'estenia cap el País Valencià i el Pirineu.

L'any 1980 es van crear tres demarcacions o superàrees que comprenien Catalunya i Balears, Barcelona, i la resta d'Espanya; i per altra banda es van reestructurar les àrees com a conseqüència de l'absorció del Banc Mercantil de Manresa. Les àrees de la regió catalana eren l'Oficina Principal, Barcelona-agències, Intercomarcal de Barcelona, Empordà, Bages, Girona, Lleida, Maresme, Pirineu, Tarragona, Vallès, Vic i Balears. La seu de les quals era per les tres primeres i pel Vallès la ciutat de Barcelona, i per les altres, Figueres, Manresa, Girona, Lleida, Mataró, Manresa, Tarragona, Manresa i Ciutat de Mallorca. Al cap de tres anys l'àrea de l'Empordà va ser annexionada a la de Girona, i la del Pirineu a Lleida, mentre que les agències de Barcelona es van dividir alhora en tres àrees urbanes amb les denominacions de Barcelona-Est, Barcelona-Oest i Barcelona-Centre. Aquesta divisió, que va integrar també les oficines dels altres bancs del grup, és la que ha perdurat fins avui dia amb diferents reajustaments territorials i amb el trasllat de les seus de les àrees de Vic i el Vallès a les ciutats de Vic i Sabadell.

La Caixa de Pensions, en augmentar el seu nombre d'oficines, va anar creant a partir dels anys setanta diferents delegacions generals i delegacions d'àrea. L'any 1984 hi havia vuit delegacions generals: Barcelona Ciutat, Barcelona Est, Barcelona Oest, Balears, Girona, Lleida, Tarragona i Madrid. Al cap de cinc anys el nombre de delegacions generals ja era de tretze, i el territori de la regió catalana es divideix en cinc delegacions: la de Barcelona Ciutat que comprèn 14 àrees relacionades amb els districtes urbans; Barcelona Província dividida en 11 àrees amb seus a Cerdanyola del Vallès, Mataró, Cornellà de Llobregat, Granollers, l'Hospitalet de Llobregat, Manresa, Sant Boi de Llobregat, Sant Feliu de Llobregat, Igualada, Vic i Vilafranca del Penedès; la delegació general de Girona dividida en 4 àrees, amb seus a Girona, Figueres, Vidreres (àrea de la Selva-Costa Brava) i Olot; la delegació general de Lleida que es subdivideix en cinc àrees amb centres a Lleida, Balaguer, Tàrrrega, Tremp i Andorra; i finalment la delegació de Tarragona i Castelló, amb seu a Tarragona i subdividida també en cinc àrees amb centres a Tarragona (àrees de Tarragona-Valls, Costa de Tarragona i Reus), Tortosa i Castelló.

En el cas de la Caixa Provincial de Tarragona, que com s'ha exposat abans actua fonamentalment a l'àmbit de la mateixa província i Sud de la de Lleida, a principis dels vuitanta estava organitzada territorialment en tres àrees: Tarragona-ciutat, àrea de la costa i àrea de l'interior o rural, per passar actualment a estar dividida en tretze àrees: Tarragona-ciutat, Tarragona-rodalies, Reus, Gandesa, Sant Carles de la Ràpita, Montroig, Amposta, Riudoms, Tortosa, el Vendrell, Segur de Calafell, Tivissa, Valls, l'Espluga de Francolí i la de Barcelona, que agrupa les oficines situades fora de la província de Tarragona.

Cadascuna de les anteriors àrees té de cinc a setze oficines que es troben a prop unes de les altres, amb l'excepció de les de l'àrea de Barcelona. La seu de cada àrea sol ser a l'oficina de la població més important, encara que les últimes oficines obertes tot i que la nova oficina estigui en una població econòmicament més rica i dinàmica, depenen de places on la Caixa de Tarragona ja hi porta anys establerta, com és el cas de les oficines de Vilanova i la Geltrú i Sitges que depenen de l'oficina de Segur de Calafell.

L'organització geogràfica de les entitats financeres en uns centres intermedis té tot una sèrie d'efectes força interessants, com és l'obligació per part dels directors de les oficines de realitzar reunions i visites de treball al centre de l'àrea, cursos de formació del personal, augment dels fluxos telefònics en direcció al centre, transport per la recollida de documentació i diner metàl·lic, etc. Així mateix, clients de les oficines de l'àrea es dirigeixen també a la seu de la mateixa per demanar determinades condicions, intercedir per la concessió d'un crèdit, etc., la qual cosa confereix a la població centre de l'àrea financera una funció d'ordre superior.

En relació a la jerarquització de les atribucions vegi's l'exemple de Banca Catalana pel que fa a la concessió de crèdits pels anys 1984-1985. Els crèdits superiors a 30 milions de pessetes fins a divuit mesos i superiors a 15 milions fins a cinc anys, només podia concedir-los la Comissió Superior de Crèdits, directament relacionada amb el Comitè Executiu del banc; de 18 a 30 milions a divuit mesos, i de 5 a 15 milions a cinc anys, només podia concedir-los la direcció d'inversions; els caps de demarcació tenien facultats per concedir crèdits de 15 a 18 milions fins a divuit mesos, i de fins a cinc milions i amb un màxim de cinc anys per operacions anomenades de campanya i de fins a 3 milions i a tres anys per crèdits normals. Els caps de zona tenien les atribucions que els concedia el

cap de demarcació, i sempre per sota de les d'aquest. Finalment els caps d'oficina tenien els poders que els delegava la zona.

S'establia, per tant, una descentralització de les facultats de gestió i de la capacitat de decisió executiva, de forma desigual i inversa a mesura que es davallava en la piràmide de l'estructura organitzativa i geogràfica. La qual cosa deixava ben clar, tant per la Banca Catalana com per les altres entitats financeres, l'enorme responsabilitat i l'alt grau de poder econòmic que es concentra a les cúpules dirigents.

5. Conclusions

Al llarg de les pàgines d'aquesta ponència s'ha intentat mostrar algunes de les característiques de la xarxa financera a Catalunya. En primer lloc queda clar que pel volum de dipòsits i per les inversions que s'hi efectuen, Catalunya és una regió que té un alt interès per a les empreses financeres de l'estat, malgrat la insignificància de la banca autòctona, no més compensada en part pel rellevant paper de les caixes d'estalvis.

La competència entre els bancs i caixes per incrementar la seva quota de mercat ha comportat una forta proliferació d'oficines financeres que no es correspon amb l'increment dels dipòsits administrats i que en algunes àrees pot afirmar-se que ha arribat al nivell de saturació. Independentment de l'estratègia geogràfica de cada entitat, la xarxa financera es densifica al Barcelonès i comarques properes, de tal manera que la distribució de les oficines bancàries és també un clar reflex dels desequilibris territorials i econòmics existents a la regió.

La localització de les oficines en unes poblacions determinades està molt relacionada amb la població de les mateixes i també amb la seva renda. A nivell comarcal la correlació entre oficines i renda és gairebé perfecta. A nivell municipal destaca l'equipament financer de la capital catalana, de les capitals de província i de les grans poblacions properes a Barcelona, així com d'alguns centres històrics de l'interior, on hi ha la seu d'alguna caixa d'estalvis i un mercat d'ampli abast. En els últims anys la localització d'oficines s'ha reforçat especialment a la línia costanera, com a conseqüència del seu dinamisme econòmic i del pes de les activitats turístiques.

L'organització territorial de les xarxes financeres mostra l'existència d'uns nivells jeràrquics i d'unes àrees funcionals de negoci, realitzades segons criteris propis de cada entitat i no sempre concordants amb d'altres divisions territorials. Els centres d'àrea o zona d'una entitat financera privilegien determinades ciutats que exerceixen funcions d'ordre supra-comarcal i subregional.

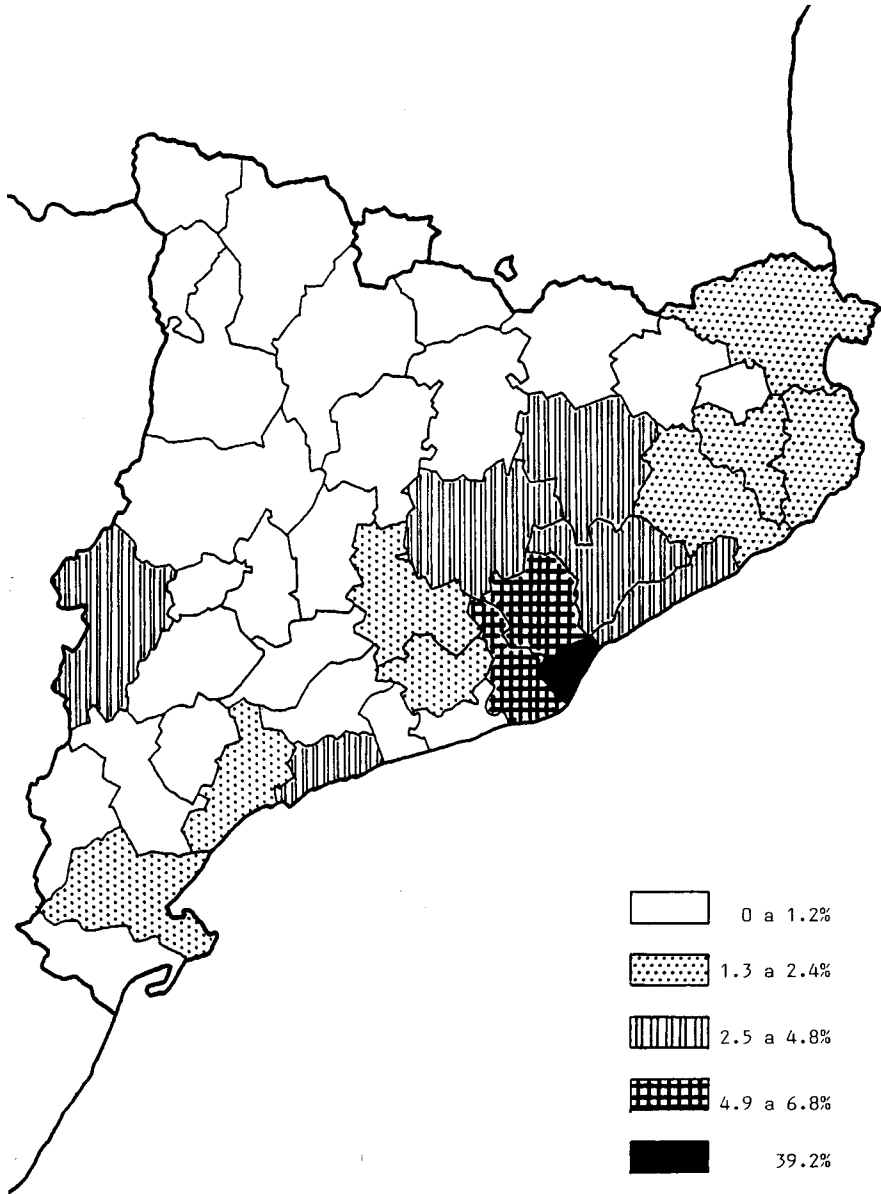
Encara que per l'activitat financera la primera matèria sigui el dinar, aquest es concentra i corre a les àrees on hi ha dinamisme econòmic, i l'espai geogràfic juga un paper gens menyspreable en l'organització de la referida activitat, un paper que el geògraf no pot deixar oblidat.

6. Bibliografia

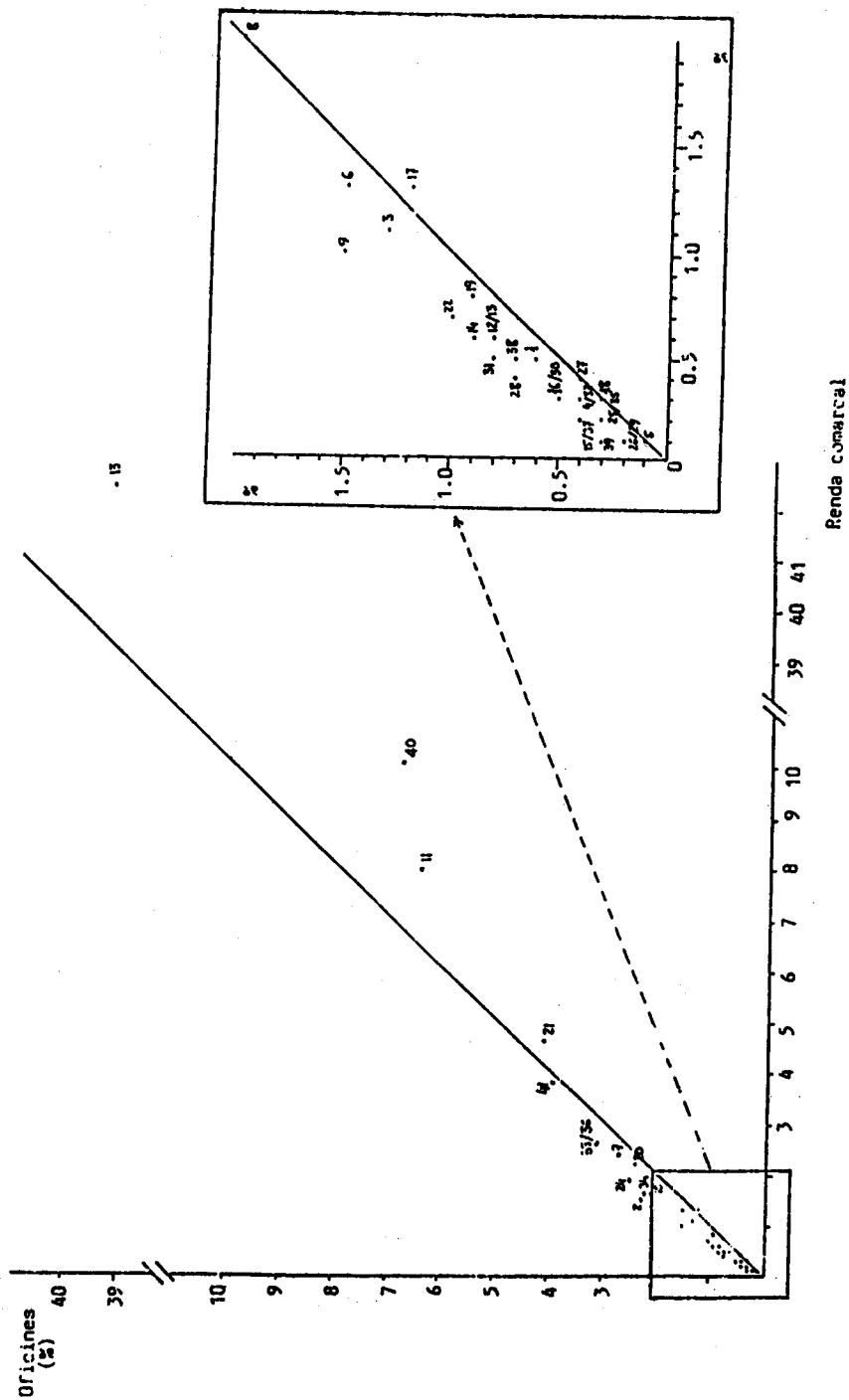
- AMORÓS ROS, J. (1991): «Anàlisi espacial de la xarxa de Banesto a Catalunya. Període 1975-1988», Comunicació al *Ir. Congrés Català de Geografia*, Barcelona.
- ÁLVAREZ, R. i FERNÁNDEZ, F., «El soporte geográfico de la actividad bancaria, en CAPEL, H. i CLUSA, J. (eds.) (1985): *La organización territorial de empresas e instituciones públicas en España*, Barcelona, Publicacions i Edicions de la Universitat de Barcelona.
- BANCA CATALANA (anual): *Evolució econòmica*, Barcelona, Catalana d'Estudis Econòmics, S.A.
- (anual): *Memòria 19--*, Barcelona.
- BANCO DE ESPAÑA (mensual): *Boletín Estadístico*, Madrid.
- CABANA, F. (1965): *La banca a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62.
- (1972): *Bancs i banquers a Catalunya*, Barcelona, Edicions 62.
- CAIXA DE PENSIONS «LA CAIXA» (anual): *Xarxa d'oficines i centres de l'obra social*, Barcelona.
- *Informe mensual*, Barcelona, Servei d'Estudis.
- CARBÓ, J. (1991): «El Banc de Sabadell: La seva expansió (1965-1990), Comunicació presentada al *Ir. Congrés Català de Geografia*, Barcelona.
- CASTELLS, A. i D'ALTRES (1990): *Estimació de la renda familiar disponible de les comarques de Catalunya. Any 1987*, Barcelona, Generalitat de Catalunya. Direcció General de Programació Econòmica.
- CASTILLO, A. (1991): «Expansió territorial de "la Caixa". Anys 1974-1989», Comunicació al *Ier. Congrés Català de Geografia*, Barcelona.
- CONFEDERACIÓN ESPAÑOLA DE CAJAS DE AHORROS (mensual): *Balances de las Cajas de Ahorros*, Madrid.
- CONSEJO SUPERIOR BANCARIO (anual): *Anuario Estadístico de la Banca Privada*, Madrid.
- CUERVO, A. (1988): *La crisis bancaria en España, 1977-1985*, Barcelona Editorial Ariel.
- FAUS i MOMPART, E. (1990): *El Banc de Sabadell i el seu entorn*, Sabadell, Banc de Sabadell.
- INSTITUT D'ESTADÍSTICA DE CATALUNYA (1990): *Anuari Estadístic de Catalunya, 1989*, Barcelona, Generalitat de Catalunya. I.E.C.
- LABASSE, J. (1974): *L'espace financier*, París. Armand Colin.
- LLADÓ, A., GRÀCIA Mª A. i ALTRES (1989): «Els sistemes bancaris dels principals països de la C.E.E.», Barcelona, Caixa de Pensions «la Caixa», *Document de Treball*, n° 18.
- NADAL, J. i SUDRIA, C. (1981): *Història de la Caixa de Pensions*, Barcelona, Caixa de Pensions per a la Vellesa i d'Estalvis de Catalunya i Balears. Edicions 62.
- OLIVERAS SAMITIER, J. (1987): «La bancarització del territori en Espanya (1970-1985)», comunicació al *X Congreso Nacional de Geografia*, vol. II, A.G.E. Universidad de Zaragoza.
- (1987): «Espacio, crisis económica y flujos financieros (1970-1985)», Barcelona, *Geocrítica*, n° 72.
- PADRELL BENET, J. (1991): «Expansió Territorial de les oficines de la Caixa d'Estalvis de Catalunya (1975-1989)», Comunicació al *Ir. Congrés Català de Geografia*, Barcelona.
- PARELLADA, M. (director) (1990): *Estructura econòmica de Cataluña*, Madrid, Espasa Calpe.

- PEREA SIMÓN, Eugeni (1991): «L'expansió de Banca Catalana a Catalunya (1974-1989)», Comunicació al *Ir. Congrés Català de Geografia*, Barcelona.
- RIBAS I MASSANA, Albert (1982): *Les caixes d'estalvis a Catalunya*, Barcelona, Publicacions de la Fundació Bofill.
- SAURI, A. (1989): «Situació actual i perspectives de la Banca a Catalunya», a *Revista Econòmica de Catalunya*, nº 11, Barcelona.
- TORTOSA, J. (1991): *Procés d'Expansió de la Caixa Provincial de Tarragona (1974-1990)*, Treball de curs.

Oficines de Bancs i Caixes. 1988

Correlació entre la renda comarcal i les oficines financeres. 1988

Nota: Els números corresponen a l'ordre establert en el quadre número 7